

V. M. DYOMINA, O. V. OHIENKO

Mykolaiv

V. I. KRAMARENKO

Simferopol

COUNTRIES RISKS FOR THE MYKOLAIV REGION ENTERPRISES AT INTERNATIONAL TRADE

Considered the essence of country risks, methods of analysis and evaluation. Classification defined and macroeconomic factors and political risks. Investigated the risks of partner countries enterprises Mykolaiv region.

Keywords: country risk, risk management, international ratings.

В. М. ДЕМИНА, А. В. ОГИЕНКО

г. Николаев

РИСКИ СТРАН ДЛЯ ПРЕДПРИЯТИЙ НИКОЛАЕВСКОЙ ОБЛАСТИ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Рассмотрена суть страновых рисков, методы их анализа и оценки. Определена классификация и факторы макроэкономических и политических рисков. Исследованы риски стран-партнеров предприятий Николаевской области.

Ключевые слова: страновой риск, управление рисками, рейтинговые оценки.

Стаття надійшла до редколегії 20.02.2014

УДК 339.992(477.8)

О. С. КВАША

м. Миколаїв

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ

В статті проаналізовано сучасний стан співпраці між Україною та країнами Європейського Союзу в рамках створеного ними Карпатського Євро регіону, визначено проблеми, що заважають успішній взаємодії та вказано на перспективи подальшого розвитку, як форми транскордонного співробітництва.

Ключові слова: Транскордонне співробітництво, Карпатський Євро регіон, Євросоюз, транскордонні програми, індикативні асигнування.

Постановка проблеми. Реалізуючи програму євроінтеграції Україна намагається через відповідну систему інституцій адаптувати передовий світовий досвід, вийти на сучасні стандарти суспільно-економічного розвитку. Це можна здійснити через різні форми співробітництва із зарубіжними партнерами. Одна із форм такої співпраці – транскордонне співробітництво. Україна має дуже вдале геополітичне розташування та найдовший сухопутний зовнішній кордон серед європейських країн. Такі обставини відкривають для України широкі можливості в сфері міжнародної економічної інтеграції, зокрема у прикордонних територіях. Саме тому, Україна реалізуючи курс на європейську інтеграцію активно залучається до різноманітних форм співробіт-

ництва як з Європейським Союзом, так і з країнами, які входять до складу ЄС і використовує такий євроінтеграційний інструмент, як транскордонне співробітництво.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми транскордонного співробітництва України досліджували вітчизняні науковці та фахівці. Вони знайшли відбиток у численних публікаціях таких авторів, як В. Симоненко, Я. Верменич, Н. Мікула, П. Костінен, Ж. Кложнік, М. Долішній, О. Мрінська та ін. Саме ці фахівці займаються дослідженням різних вимірів транскордонного міжрегіонального співробітництва. Але залишається ще ряд питань, які потребують вирішення: поряд із позитивними моментами створення та розбудови транскордонної співпраці, існування про-

блем у її недосконалій організаційно-правовій структурі, транскордонній кооперації, фінансуванні адміністративних одиниць, нерозвиненої інфраструктури транспортного сполучення та величини територіального ма-штабу.

Постановка завдання. Метою статті є визначення проблем, що заважають успішному співробітництву прикордонних областей України та прикордонних територій інших країн – учасниць даного Євросоюзу, а також зазначити шляхи розв'язання цих проблем та подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Транскордонне співробітництво представляє собою спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

Транскордонне співробітництво України та ЄС відбувається в таких формах: діяльність євросоюзу, програми сусідства, діяльність міжнародних регіональних організацій та асоціацій, міжрегіональна співпраця, програми прикордонного співробітництва в рамках європейського сусідства та партнерства.

Євросоюз – це форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яке спрямоване на координацію взаємних зусиль і здійснення ними узгоджених заходів в різних сферах життєдіяльності у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права для вирішення спільних проблем і в інтересах людей, що населяють його територію по різні сторони державного кордону[1].

Україна активно включилася у процес створення євросоюзу на початку 1993 року і на даний час бере участь у шести з них: Карпатський, Буг, Нижній Дунай, Верхній Прут, Дніпро та Слобожанщина. Територія України, що входить до складу євросоюзу, становить 33,9% її загальної площі, де мешкає понад 28% населення країни. Подальший розвиток їх

взаємодії набуває особливої актуальності з урахуванням сусідства з ЄС [2].

Міжнародну асоціацію «Карпатський Євросоюз» створено 14 лютого 1993 року, підписанням в м. Дебрецені (Угорщина) Міністрами закордонних справ України, Польщі та Угорщини Декларації про співробітництво населення, яке проживає в Карпатському регіоні. Декларація зафіксувала підтримку урядами цих країн бажання органів самоврядування і місцевої адміністрації в регіоні Карпатських гір і річки Тиси створити «Карпатський євросоюз» як структуру для підтримання відносин довгострокового співробітництва між різними його учасниками. До складу «Карпатського Євросоюзу» увійшли прикордонні адміністративні одиниці п'яти держав – Польщі, Словаччини, Угорщини, України та Румунії [2]. Карпатський євросоюз охоплює територію 141,749 тис. кв. км, де проживає понад 16 млн осіб (табл. 1). З поміж євросоюзів, що діють на території України, «Карпатський Євросоюз» є найбільшим. В складі України його територіями є Закарпатська, Чернівецька, Івано-Франківська, Львівська області. Площа євросоюзу з української сторони становить 137,305 тис. кв. км., а населення нараховує 6,362 млн чоловік [3, с. 163].

Пріоритетними напрямками євросоюзу національної співпраці визначені:

- розвиток сучасної економічної структури регіону, збільшення притоку іноземного капіталу, спільне використання енергетичних ресурсів, вироблення програм регіонального розвитку, виробництво конкурентоспроможної продукції;
- гармонійний розвиток людської інфраструктури;
- розвиток системи охорони здоров'я, соціального та культурного захисту;
- вироблення спільної політики щодо охорони довкілля, різнобічний розвиток туризму, розвиток транспортного зв'язку на території Карпатського євросоюзу, подолання проблеми недостатньо розвинутої інфраструктури;
- зміцнення європейського та атлантичного співробітництва [4].

Євросоюз має власний бюджет, наповнюваний коштами регіональних та місцевих органів влади за участю благодійних внесків зарубіжних спонсорів, зокрема Фонду братів Рокфелерів, інституту «Схід-Захід». Найваж-

Таблиця 1

Базова інформація про членів Міжнародної асоціації «Карпатський євро регіон»

Країна-член	Регіон	Населення, млн, чол	Площа, км 2
Польща	Підкарпатське воєводство	2 127 860	18 683
Румунія	Округи Сату Маре, Марамуреш, Бігор, Сучава, Ботошань, Зілаг, Харгіта	3 333 050	42 308
Словаччина	Кошицький та Прешовський краї	1 554 740	10 459
Угорщина	Області Боршод-Абауй-Земплен, Гайду-Бігар, Гевеш, Яс-Надькун-Солнок, Саболч-Сатмар-Берег, Мішкольц, Дебрецен, Егер, Ніредьгаза	2 616 000	28 639
Україна	Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська та Чернівецька області	6 429 900	56 660

лівішим геополітичним завданням є сприяння європейської інтеграції України, що було зазначено в «Стратегічній програмі регіонального розвитку Євро регіону Карпати на період 2007–2013 років» [5, с. 1–16].

До позитивних сторін створення міжрегіональної асоціації «Карпатський Євро регіон» варто віднести наступне: встановлено партнерські відносини з Саболч-Сатмар-Березькою областю республіки Угорщини, і з Кошицьким та Пряшівським самоврядними краями Словаччини, Марамурешським та Сату-Марським повітами Румунії, Підкарпатським воєводством Польщі, а від недавно – і з рядом регіонів Чеської Республіки та Німеччини. Така співпраця дає реальні результати в економічній та соціальній сферах. Так, за обсягами прямих іноземних інвестицій, що надійшли в економіку Закарпаття, Угорщина посідає четверте місце в ЄС (242 українсько-угорських підприємств), обсяг інвестицій – 30,2 млн дол. США (9,8% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених за весь період діяльності), Польща на шостому місці (24 українсько-польських підприємств), обсяг інвестицій – 27,1 млн дол. США (8,8% від загального обсягу), Словаччина має восьме місце (109 українсько-словацьких підприємств), обсяг інвестицій – 13,0 млн дол. США (4,2% від загального обсягу). На ці країни «Карпатського Євро регіону» припадає майже 23,0% загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну. Для порівняння, обсяг прямих іноземних інвестицій в Тернопільську область в 2012 році склав 67 млн дол. США, в тому числі інвестиції з Польщі 16,7%, а саме 0,85 млн дол.США. Карпатський євро регіон довів свою ефективність в соціальній, культу-

рній та економічних сферах. Відбулася інтенсифікація зовнішньоекономічних контактів між територіями, налагоджено комерційні зв'язки між підприємствами країн євро регіону (зокрема, засновано Асоціацію Карпатських торгово-промислових палат) [6].

Регіональні структури влади та місцевого самоврядування Карпатського євро регіону мають реальну можливість бути безпосередніми учасниками спільних міжнародних проєктів, зміцнювати двосторонні зв'язки як між областями, так і між конкретними територіальними громадами. В рамках регіону здійснено низку проєктів транскордонного характеру. Корисною є реалізація польсько-українського проєкту «Міста, що розвиваються – використання польського та українського досвіду у сфері будівництва сучасного самоврядування». В Івано-Франківській області за підтримки канадської агенції міжнародного розвитку реалізовано проєкт «Малий бізнес та економічний розвиток Івано – Франківщини – регіональна мережа» на загальну суму 3,6 млн канадських доларів, що забезпечило створення районних бізнес-центрів.

Європейський інструмент сусідства та партнерства почав діяти з 2008 року. Загальний бюджет компоненту прикордонного співробітництва ЄІСП складає близько 1,1 млрд євро (складається із внесків фондів ЄІСП та ЄФРР). У 2010 році Закарпатська область отримала близько 10 млн євро згідно з Програмою сусідства ENPI «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна» на розвиток прикордонної інфраструктури, зокрема будівництво та реконструкцію існуючих пунктів пропуску на українсько-румунському, українсько-словацькому та українсько-угорському кордонах. Крім того, за інши-

ми пріоритетами Програми подано 147 проектів, у кожному з яких партнером є представник від Закарпатської області, що, у свою чергу, дасть можливість залучити в розбудову області додаткові кошти у вигляді міжнародної технічної допомоги.

У рамках програм сусідства «Україна-Словаччина-Угорщина» фінансуються чотири проекти від Закарпатської області на загальну суму 2,75 млн євро, а саме: «Розвиток Берегівської транскордонної польдерної системи в басейні річки Тиса» – 0,72 млн євро, «Чиста вода» – 0,6 млн євро, «Транскордонні можливості розвитку транспортної логістики» – 0,54 млн євро, «Покращення транскордонного автомобільного руху через будівництво об'їзної дороги навколо м. Берегово» – 0,9 млн євро. В рамках даної програми в області спільно з угорськими партнерами реалізується 6 проектів. Серед них – створення інформаційно-туристичних центрів у містах Берегово та Ужгород; розробка та впровадження транскордонної програми медико-соціальної реабілітації на базі обласної дитячої клінічної лікарні; розробка комплексного українсько-угорського підходу до спільних протипаводкових заходів; дослідження стану використання біомаси в прикордонному регіоні.

Карпатський єврорегіон став важливим інструментом співробітництва місцевих і регіональних влад України не тільки з окремими державами, але й всього Євросоюзу [7]. Зокрема, налагоджено співробітництво з міжнародними структурами, зокрема з комітетом економіки Європи при ООН, єврорегіоном «MAAS-Region». Створення тривалих міжрегіональних зв'язків і контактів сприяло чотирьом країнам Карпатського єврорегіону вступити до ЄС. Після вступу країн-учасників євро регіону до ЄС роль єврорегіону стала значно більшою, з огляду на правове зміцнення основ його діяльності. Після інтеграції до ЄС єврорегіон отримав юридичну самостійність і може впливати на формування видаткової частини європейських фондів. Проте у результаті розширення ЄС разом з новими можливостями з'являються і нові проблеми: наявні відмінності в рівні життя у країнах, що знаходяться з іншого боку кордону із Союзом проявлятимуться з більшою силою через швидші темпи зростання у нових членів Європейського Союзу

порівняно із сусідніми з ними країнами – не членами ЄС. Але, незважаючи на нові перспективи, останнім часом навпаки спостерігається стагнація діяльності Карпатського Єврорегіону. Основні проблеми, що на даний час гальмують діяльність Карпатського Єврорегіону, наступні:

1. Занадто великий територіальний масштаб, що спричиняє труднощі у багатосторонніх контактах в рамках асоціації, а співпраця переважно реалізується у двосторонньому форматі;

2. Невідповідність компетенцій національних сторін, що спричинена різними системами адміністративно-територіального устрою у п'яти державах. Це викликає проблему визначення аналогічних адміністративних одиниць з однаковими повноваженнями, особливо на місцевому рівні, в рамках яких могла б розвиватися співпраця;

3. Відсутність єдиних джерел фінансування для всього Карпатського Єврорегіону в рамках програм співпраці Європейського Союзу. На жаль, можна підсумувати, що до цього часу фінансове сприяння для території Карпат має незначний характер. Крім пілотних фінансових інструментів у передвступному для Польщі, Угорщини, Словаччини та Румунії періоді (PHARE CBC), а також першими операційними програмами, що реалізувалися в рамках Ініціативи Спільнот INTERREG IIIA 2004 – 2006 і недосконалої програми TACIS CBC для України не функціонувала жодна конкретна програма сприяння розвитку Карпатського Єврорегіону не лише в інвестиційній сфері, але також щодо сприяння багатосторонній міжлюдській та інституційній співпраці.

4. Низький рівень фінансування програм, зокрема частки в них України.

5. Недостатня економічна складова в реалізованих транскордонних проектах, які переважно мають соціальну або культурну спрямованість. Зокрема, індикативний фінансовий пакет для України у рамках Національної індикативної програми на 2007 – 2013 рр. складає 381.557 млн євро (табл. 2). Відповідно до цієї програми фінансуються три пріоритетні напрями: підтримка демократичного розвитку та належного управління, регуляторна реформа та розвиток адміністративних можливостей, розвиток інфраструктури. Слід під-

Таблиця 2

Індикативні асигнування ЄС на програми транскордонного співробітництва 2007–2013 рр., млн євро

Транскордонна програма	2007–2010 рр.	2010–2013 рр.	Всього 2007–2013 рр.
Польща/Білорусь/Україна	97,107	89,094	186,201
Угорщина/Словаччина/Україна/Румунія	35,796	32,842	68,638
Румунія/Молдова/Україна	66,086	60,632	126,718

креслити, що до цього часу ЄС не розглядав регіон Карпат як цілісну екологічну, економічну та гуманітарну систему і на території Українських Карпат на 2007–2013 рр. реалізуються три окремі програми (табл.1), що свідчить про відсутність системного підходу до трактування Карпат як спільної європейської спадщини. У зв'язку з цим виникла нагальна потреба напрацювання спільної позиції країн – членів Міжнародної асоціації «Карпатський Єврорегіон» щодо необхідності реалізації у фінансовій перспективі 2014–2020 рр. єдиної операційної програми ЄС (робоча назва – «Карпатський горизонт») для регіону Карпат, а також подання Європейській Комісії пропозицій щодо конкретних інституційних та фінансових розв'язань з цього питання урядами Польщі, Румунії, Словаччини, Угорщини та України.

Досліджуючи способи подолання існуючих проблем, що є в Карпатському єврорегіоні, слід вказати на ті заходи, що реалізуються сторонами або ініційовані ними як пріоритетні на найближчий період. Зокрема, відсутність прямого сполучення між Закарпатською областю та Підкарпатським воєводством, що унеможливує розвиток сталого та ефективного партнерства між органами влади та самоврядування, іншими зацікавленими у розвитку співпраці сторонами по обидва боки кордону, можна виправити за рахунок відкриття пункту пропуску «Лубня – Волосате» в рамках Програми «Південно-Східна Європа 2011–2014 рр.».

Також, для зростання стабільності функціонування завдяки інтеграції конкурентних переваг суб'єктів економічної діяльності сприятиме проект Альпійсько-Карпатський міст співпраці (2011–2014 рр.), який передбачає зміцнення співпраці в бізнесі, надання мікрогрантів підприємцям для підтримки реалізації ними маркетингових стратегій,

передачу технологій та спрощення митних процедур. Участь в реалізації даного проекту є для України вигідною перспективою.

В рамках Карпатського єврорегіону для України є важливим питання збільшення притоку прямих іноземних інвестицій від країн ЄС. Завдяки національному представництву України та польських колег затверджена окрема операційна програма Європейського Союзу для території Карпат на фінансову перспективу 2014–2020 років, що дасть можливість збільшити фінансування транснаціональних проектів на території Карпат шляхом сталого розвитку.

Для подальшого поглиблення співпраці в рамках єврорегіонів Україні необхідно спиратися на державну програму з розвитку транскордонного співробітництва на 2011–2015 роки, яка спрямована зменшення диспропорцій регіонів України, підвищення рівня життя населення, активізацію зовнішньоекономічної діяльності, оснащення новою технікою пунктів пропуску через державний кордон, відповідно до стандартів ЄС, розбудови інфраструктури, забезпечення розвитку малого та середнього підприємництва, розвиток туризму та природоохоронної діяльності.

Висновки і перспективи досліджень. Карпатський єврорегіон – це цілісна структура, яка є проявом транскордонного співробітництва. Єврорегіон охоплює територію 5 держав та 16 мільйонів населення, має розвинену інституційну структуру та законодавчу базу для функціонування. До позитивних наслідків двадцятилітнього існування асоціації можна віднести покращення і налагодження тісніших зв'язків між прикордонними територіями, розвиток інфраструктури, фінансування спеціальними програмами ЄС програм, які розроблені для покращення єврорегіону. Залишається також і низка негативних моментів: низький рівень фінансування і зацікав-

леності українського уряду в євро регіоні, повільна адаптація українського законодавства та ін.

Ініціативи, висвітлені вище, дозволять у перспективі покращити діяльність Карпатського Євро регіону, залучити громади до співпраці в його рамках та досягти таких дієвих результатів:

- визначення рамок співпраці у Карпатському Євро регіоні;
- створення виконавчого органу, який може бути представлений громадською організацією, що відкриє можливість активно працювати національному офісу за моделлю національних офісів Євро регіону у Румунії, Словаччині і Польщі та надавати допомогу у практичній площині;
- визначення перспективних джерел фінансування для Карпат;
- створення ефективної мережі обміну бізнесовою інформацією;
- кластеризація, як механізм гнучкого реагування на кон'юктуру світових ринків, зростання стабільності функціонування завдяки інтеграції конкурентних переваг конкурентних суб'єктів економічної діяльності;
- уніфікація структури і «правил гри» в рамках Карпатського Євро регіону;
- створення міжнародних спеціальних економічних територій (СЕТ).

O. S. KVASHA
Mykolaiv

TRANSFRONTIER COOPERATION UKRAINE WITH THE EU: PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE CARPATHIAN EVROREGION

In ARTICLES proanalizovano Suchasni mill spivpratsi mizh With Ukraine that krainami Evropeyskogo Union within them stvorenogo Carpathian Evroregionu, viznacheno problems scho zavazhayut uspishnyi vzaemodii that vkazano on prospects away rozvitku yak formation transkordonnogo spivrobitnitstva.

Key words: *Transfrontier cooperation, Carpathian Evroregion, EU, indicative allocations.*

E. C. КВАША
г. Николаев

ТРАНСГРАНИЧНОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО УКРАИНЫ СО СТРАНАМИ ЕС: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ КАРПАТСКОГО ЕВРОРЕГИОНА

В статье проанализировано современное состояние сотрудничества между Украиной и странами Европейского Союза в рамках созданного ими Карпатского Еврорегиона, определены проблемы, мешающие успешному взаимодействию и указаны перспективы дальнейшего развития, как формы трансграничного сотрудничества.

Ключевые слова: *трансграничное сотрудничество, Карпатский еврорегион, Евросоюз, трансграничные программы, индикативные ассигнования.*

Список використаних джерел

1. Мікула Н. Євро регіон: досвід та перспективи / Н. Мікула. — Львів : ІРД НАН України, 2003. — 222 с.
2. Транскордонне співробітництво та розвиток транскордонних кластерів: зб. наук. праць / В. С. Куйбіди, А. Ф. Ткачука, В. В. Толконова. — К. : Крамар, 2009. — 242 с.
3. Баян А. В. Міжрегіональне транскордонне співробітництво України за умов розширення європейського Союзу / А. В. Баян / на прикладі прикордонних регіонів України та Угорщини. — Ужгород : Ліра, 2005. — 280 с.
4. Кіш Є. Б. Центральна Європа в сучасній системі євро регіональної інтеграції : Монографія / Є. Б. Кіш. — Ужгород : Ліра, 2008. — 440 с.
5. Лендьял М. Досвід Карпатського Євро регіону: поштовх до переосмислення моделі транскордонного співробітництва / М. Лендьял // На шляху до Європи. Український досвід Євро регіонів. — К. : Логос, 2000. — С. 1—16.
6. Брензович В. Транскордонне співробітництво на нових східних кордонах ЄС [Електронний ресурс] / В. Брензович // Транскордонне співробітництво на нових східних кордонах ЄС : матеріали міжнар. конф. 15–16 квітня 2009 р., м. Ужгород : фонд ім. Фрідріха Берта. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/book/Mitryaeva2009/index.htm.c-21-37>.
7. Головач Ю. В. Карпатський Євро регіон як форма транскордонного співробітництва України з країнами ЄС [Електронний ресурс] / Ю. В. Головач. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/15_AHSN_2010/economics/67853.doc/htm.

Стаття надійшла до редколегії 15.02.2014